

MOLNÁR ANITA

A TESTNEVELŐTANÁR-KÉPZÉSRE VONATKOZÓ PILOTPROGRAM KIDOLGOZÁSÁNAK, TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI FEJLŐDÉSÉNEK ÉRTÉKELÉSE

EVALUATION OF THE DEVELOPMENT, CONTENT AND METHODOLOGY OF THE PILOT PROGRAMME FOR PHYSICAL EDUCATION TEACHER EDUCATION

ÖSSZEFOGLALÓ

Napjainkban jelentős probléma, hogy a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó szabályozó dokumentumok nem mutatnak egységes irányt az értékek alapján, valamint a tanárképzést és a köznevelési rendszert meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatások között eltérés mutatkozik. A kutatás legfőbb célja a 2024 szeptemberében induló gyakorlatorientált és érték-központú testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítására irányuló pilotprogram vizsgálata. Jelen tanulmány mélyinterjún keresztül mutatja be a programot kidolgozó munkacsoport tapasztalatait, az előzményeket, a kidolgozás folyamatát, a változások jellemzőit és a várható eredmények jelentőségét. Megállapítható, hogy a képzés tartalmi elemei és a képzési és kimeneti követelmények nem esnek egybe a valós tanítással és szükségletekkel. A munkacsoport tagjai pozitív változást és fejlődést várnak a pilotprogramtól a gyakorlatközeli képzési struktúra miatt. A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés jelentősége abban rejlik, hogy célzottan segíti a képzés elméleti és gyakorlati részének összehangolását.

Kulcsszavak: pilotprogram, testnevelőtanár-képzés, testnevelő tanár szakos hallgatók

ABSTRACT

Today, a significant problem is that the regulatory documents for physical education teacher education do not show a consistent direction in terms of values, and there is a divergence between the requirements, expectations and guidelines that define teacher education and the public education system. The main goal of the research is to examine the pilot programme for the renewal of the content of the practice-oriented and value-based physical education teacher education, which will start in September 2024. This study presents the background, the development process, the characteristics of the changes and the significance of the expected results through in-depth interviews with the experience of the committee that developed the programme. It can be concluded that the content of training and the training output requirements do not coincide with real teaching and needs. The members of the working group expect positive changes and improvements from the pilot programme due to the practice-oriented training structure. The importance of practice-oriented PE teacher education lies in the fact that it provides a targeted support to the alignment of the theoretical and practical parts of the training.

Keywords: pilot program, physical education teacher education, pre-service physical education teachers

Bevezetés

A testnevelés tantárgy nagy szerepet játszik a mozgás és a sport megszerettetése mellett a tanulók egészségtudatos aktív szokásrendszerének kialakításában, amely később megalapozza a felnőttkori életminőséget és egészségi állapotot (Bábosik, 2010; Csányi–Révész, 2015; NAT, 2020). A testnevelés tantárgy legalapvetőbb célja az egészségtudatos, jövőorientáltan gondolkodó, fizikailag aktív életvezetésű, testkulturálisan művelt tanulók nevelése és oktatása (Csányi–Révész, 2021).

Megfigyelhető, hogy számos módszertani ajánlás készült az utóbbi években, amelyek hozzájárultak a testnevelés tantárgy fejlődéséhez a Nemzeti alaptanterv által megjelölt célokra építve, azonban jelentős gondot okoz a testnevelőtanár-képzés és a köznevelés közötti kapcsolat. A probléma középpontjában áll, hogy a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó szabályozó dokumentumok nem mutatnak egységes irányt az értékek alapján, valamint a tanárképzést és a köznevelési rendszert meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatók között eltérés mutatkozik (Bognár, 2020). Mindezek mellett megállapítható, hogy a testnevelő tanár szakos hallgatók körében a képzés előre haladásával egyre jobban csökken a képzéssel kapcsolatos elégedettség, mely szintén lényeges szempont a testnevelőtanár-képzés újragondolására (Sarus et al., 2024).

Meghatározó tényező a tanárképzésben, hogy a képzés elméleti és a gyakorlati része egymást célirányosan támogassa. A testnevelőtanár-képzés oktatói szerint ennek ellenére a képzési folyamatban háttérbe szorulnak a pedagógiai tantárgyak, és előtérbe kerülnek a gyakorlatorientált sportágakkal kapcsolatos és a sporttudományi elméleti tantárgyak (Melnychuk et al., 2011). Kiemelt szerepet kap a testnevelőtanár-képzés folyamán a hallgatók ismereteinek, tapasztalatainak és szerepének növelése (Moravec–Kozma, 2022) és az ezekhez kapcsolódó célok újraértelmezése a köznevelés és a tanárképzés oldaláról egyaránt. A képzésben a tanítási gyakorlat minél korábbi megjelenése optimális fejlesztő hatást tudna elérni pedagógiai szempontból (Kovács et al., 2000). Bizonyított tény, hogy a tanár szakos hallgatók szerint a tapasztalat forrása elsősorban a saját gyakorlat, ezáltal a képzés tantárgyai közül jobban szeretik és előnyben részesítik a gyakorlatorientált tárgyakat, a hospitálást és az iskolai gyakorlatokat. Ebből adódóan az elméleti ismeretek elegendőek, azonban a gyakorlatban közvetlenül alkalmazható tudás hiányosságokat okoz (Köcséné, 2009). A szakvezetők, az egyetemi oktatók és a pedagógusjelöltek különböző módon ítélik meg az egyetemi kurzusok és a gyakorlóiskola

tanárképzésben betöltött szerepét, melynek oka az egyetemi képzés és a gyakorlóiskolai képzés egységességének hiánya (Falus, 2021). A testnevelő tanár szakos hallgatók szerint a testnevelőtanár-képzés elsődleges céljának a sportágakkal kapcsolatos ismereteinek fejlesztését és a tanítási technikák elsajátítását tartják, ebből adódóan mind a tantárgyi, mind a módszertani tudás kulcsfontosságú. A kompetenciaterületekhez kapcsolódó célok többségét ugyanakkor nem tartják kiemelt jelentőségűnek a testnevelőtanár-képzésben (Moen–Green, 2013).

A kutatás legfőbb célja a 2024 szeptemberében induló gyakorlatorientált és értékközpontú testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítására irányuló pilotprogram kidolgozásának bemutatása. A kutatás során arra kerestük a választ, hogy a program kidolgozásának milyen okai és előzményei vannak, milyen változások, fejlődések, hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az új képzési programban, továbbá milyen jelentős eredmények várhatók. A kutatás kiemelkedő jelentősége, hogy pilotprogram kidolgozásának folyamata és várható eredményei először kerülnek bemutatásra.

Elméleti háttér

A testnevelő tanárok feladata és a velük szemben állított követelmények számos területet érintenek, melyek befolyással vannak a testnevelő tanárok és a testnevelő tanár szakos hallgatók értékeinek alakulására. A legfontosabb követelmények között említik a szakmai és pedagógiai felkészültséget, az erkölcsi követelményeket, melyeknek fontos részét képezi a pedagógusok példamutatása, valamint az általános műveltség (Bíróné et al., 2011). A NASPE (2004) 6 sztemderden keresztül mutatja be a kezdő pedagógusokra vonatkozó elvárásokat: tudományos és elméleti tudás, készségalapú és mozgásalapú kompetencia, tervezés és megvalósítás, hatékony kommunikáció és a hallgatók elkötelezettségének kialakítása, a diákok tanulásának ösztönzése és a megfelelő szakmai felkészültség.

A testnevelő tanárookra vonatkozó követelmények mellett meghatározóak a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményei, melyek különböző elvárásokat támasztanak a testnevelő tanár szakos hallgatóknak. A képzés során kialakult értékrendszer nagymértékben befolyásolja később az oktatói-nevelői munkájukat. Bognár (2020) a testnevelő tanárookra vonatkozó képzési és kimeneti követelményeket 4 komponens alapján mutatja be (1. ábra):

Attitűd komponens

- Rendelkezik szakmai tudományos, műveltségi és kulturális tudással a sport általi személyiségfejlesztés érdekében.
- Rendelkezik példamutató és ösztönző személyiséggel, mely segítségével az egészségtudatos szokásrendszer kialakítását és fenntartását biztosítja.
- Rendelkezik tudatos és felelősségteljes magatartással.

Tudás komponens • Ismeri a testnevelő tanárra vonatkozó elvárásokat, kötelességeket, szerepeket, feladatokat. • Ismeri a sporttudomány, neveléstudomány és egészségtudomány interdiszciplináris rendszerét. • Változatosságra, következetességre, egymásra épülésre és élménydús tapasztalatokra hangsúlyt helyezve ismeri a testnevelés és sport oktatási nevelési és kommunikációs rendszerét.
Képesség komponens • Képes célirányos tervező, vezető és értékelő tevékenység végrehajtására, amely fejlesztő, sikerorientált és élménydús a jogszabályoknak, közösségnek, az iskolának és a korosztálynak megfelelően.
Sajátos kompetenciák komponense • A mozgásos sporttevékenységek tervezése, megtartása. • Hagyományos és újszerű sportágak és mozgásformák alkalmazása • Mindennapos oktató-nevelő munkájában szerepet kap az állampolgári nevelés, személyiségfejlesztés, kommunikáció, pályaidentitás, elfogadás és együttműködés

1. ábra: Testnevelő tanárookra vonatkozó képzési és kimeneti követelmények komponensei

Forrás: saját szerkesztés, Bognár, 2020 alapján

A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakításának pilotprogramja a Kormány 255/2024. (VIII. 22.) Kormányrendelete a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X.4.) Kormányrendelet módosítása alapján:

A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása elnevezésű pilotprogram kidolgozásában három hazai egyetem vett részt, a Debreceni Egyetem, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem. A pilotprogramnak nyolc alappillére van, melyek közül az egyik a KKK-NAT-Kerettantervvel és pedagógusi/tanári kompetenciákkal való összehangolása és ez alapján a képzési struktúra és a mintatantervek átalakítása. A program legfőbb célja a köznevelés tantervi elvárásaihoz és gyakorlatához illeszkedő tantárgyi tananyagtartalom kidolgozása a tanítóképzés és a tanárképzés közismereti szakjain.

A gyakorlatorientált és értékközpontú pedagógusképzés tartalmi átalakítása pilotprogram alappillérei:

1. KKK-NAT-Kerettanterv szerinti átdolgozása, megfeleltetése.
2. Tantervi hálók kidolgozása.
3. A pedagógiai, pszichológiai tárgyaknak a módszertanban, diszciplinákban való megjelenése szükséges. A tanár nem facilitátor, hanem segítő, példakép. A jelenlegi pedagógiai-pszichológiai tartalom átvétele a módszertanban és diszciplinákban való elhelyezése, mely a részt vevő három egyetem munkacsoportjai által közösen kerül kidolgozásra.

4. A köznevelésben is oktató tanárok arányának növelése a pedagógusképzésben.
5. A tanár szakos hallgatók oktatásának különválasztása az alapképzéstől, a diszciplináris szakokon vagy a felsőoktatási szakképzésben tanuló hallgatóktól.
6. Az iskolai gyakorlatok arányának növelése a képzés összes kredit-számainak minimum 25%-ra. Az iskolai gyakorlat megkezdése az I. félévtől, a szakvezető/mentor vezetésével.
7. A szakmai ismeretanyag és a szakmódszertan együtt oktatása.
8. A pedagógusképzés térségi szerepvállalásának erősítése.

A képzésre vonatkozó célokban a gyakorlatorientált és értékközpontú testnevelőtanár-képzés pilotprogramja alapján nem történt változás. Előrelépés az elsajátítandó kompetenciák szempontjából, hogy minden egyes kompetenciát egységesítettek a pedagóguskompetenciákkal, ezáltal a pilotprogram keretében a testnevelő tanárok kompetenciája kiegészül a tantervi tudással, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő gyermek, tanuló többi gyermekkel, tanulóval együtt történő sikeres neveléséhez, oktatásához szükséges, megfelelő módszertani felkészültséggel, a közösségek szempontjából az esélyteremtéssel, nyitottsággal a különböző társadalmi-kulturális sokféleségre, integrációs tevékenységgel, osztályfőnöki tevékenységgel, valamint a környezeti nevelésben mutatott jártassággal, a fenntarthatóság értékrendjének hiteles képviselésével és a környezettudatossághoz kapcsolódó attitűdök átadásának módjával, amely eddig jelentős különbség volt a KKK szerinti kompetenciák és a pedagóguskompetenciák között.

Anyag és módszer

A kutatás során mélyinterjút végeztünk a testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilotprogramot kidolgozó munkacsoport tagjaival, ezáltal szakértői mintavételt alkalmaztunk az interjúalanyok kiválasztásánál. A mintaválasztás kritériuma, hogy a felsőoktatási intézmény vegyen részt a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilotprogramjában. Az egyetemek kiválasztását követően a kutatás szempontjából fontos kritérium volt, hogy az interjúalany a pilotprogramot kidolgozó munkacsoporton belüli szerepe szakmódszertan tantárgyat oktató és közoktatásban részt vevő testnevelő tanár legyen. Az interjúban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nyíregyházi Egyetem munkacsoportjának tagjai (N=4) vettek részt.

A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó pilotprogramot kidolgozó munkacsoport tagjai esetében a mintában 2 fő az Eszterházy Károly Katolikus

Egyetem oktatója, 2 fő a Nyíregyházi Egyetem oktatója, emellett 2 fő szakmodszertan tantárgyat oktat, 2 fő egyetemi oktatói munkája mellett a köznevelésben is testnevelő tanári munkát végez. Nemi összetétel alapján a kvalitatív adatfelvétel során 2 nő és 2 férfi vett részt.

A válaszadók mozgástere szerint nyílt kérdéseket alkalmaztunk, amelyek a megkérdezettek saját tapasztalatainak, véleményének, viszonyulásának feltárására törekszenek a gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés fejlesztésének, változásainak, fejlődésének, a korábbi képzési rendszer és a pilotprogram hasonlóságainak és különbségeinek kérdéskörében. Az eredményeket 3 kérdéskör mentén csoportosítottuk:

1. A testnevelőtanár-képzés megújítására vonatkozó pilotprogram előzményei, az okok feltárása
2. A pilotprogram kidolgozásának folyamata, változásainak jellemzői
3. A pilotprogram várható eredményének jelentősége, további javaslatok és tapasztalatok a testnevelőtanár-képzés rendszeréről

A kutatás során 4 interjú valósult meg intézményenként 2-2 fővel, akik a munkacsoport munkájában részt vettek. Az interjúk időtartama 40-45 percet vett igénybe. Az interjúk közül a strukturált interjúhoz hasonlóan 2 interjú az online térben, 2 interjú személyesen zajlott megfelelő körülmények között.

Eredmények

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilotprogram kidolgozásának előzményei:

Az eredményeink alapján megállapítható, hogy a pilotprogram legfőbb célja a tanárképzési rendszer átalakítása, a gyakorlatorientált képzési struktúra kidolgozása. Évéggett szükséges volt átdolgozni a testnevelőtanár-képzés rendszerét. Legfőbb oka és előzménye, hogy a képzés tartalmi elemei, a képzési és kimeneti követelmények nem esnek egybe a valós tanítással és szükségletekkel. Ezek alapján a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményeit, mintatantervét, tantárgyi tematikáit fontos volt átdolgozni a köznevelés szabályozó dokumentumai alapján. A program kidolgozásával kapcsolatos munkálatok és a munkacsoportok felállítása 2024 januárjában kezdődött.

A munkacsoport tagjai a testnevelőtanár-képzés és a testnevelés-oktatás hiányosságait leginkább abban látták, hogy a tanárképzés rendszere nagyon elméleti, több lehetőséget akartak adni a képzésben részt vevőknek arra, hogy iskolai keretek között ismerkedjenek az iskola intézményrendszerével és a pedagógushivatással. A korábbi képzési struktúrában a hallgatók a képzés késői szakaszában kezdték a tanórák hospitálását és az iskolai tanítási gyakorlatot, így nem kapcsolódtak az elméleti ismeretek időben a gyakorlattal. A NAT és

a kerettantervi tartalmak eddig is megjelentek a képzésen belül, ezáltal a legfőbb cél, hogy a képzés elméleti alapozó szakaszát és a gyakorlati szakaszt külön válasszák. A gyakorlati részt szeretnék megerősíteni és iránymutatást adni.

„Egyszerűsíteni akarták a tanárképzést, valamint az oktatott tartalmat közelebb hozni azokhoz a tartalmakhoz, amelyekkel a köznevelésben a testnevelés tantárgy oktatása során fog találkozni a pedagógus” (Munkacsoporttag 4).

A pilotprogramot kidolgozó munkacsoport tagjai egyetértenek abban, hogy a legnagyobb különbség a közoktatás és a testnevelőtanár-képzés szabályozó dokumentumai (KKK-NAT-KET) között, hogy túl sok az elméleti tantárgy, és kevésbé érvényesült a korábbi mintatantervekben a gyakorlatorientáltság. Két oktató véleménye eltérő a szabályozó dokumentumok egységességének tekintetében:

„A legtöbb gyakorlati tantárgy esetében az oktatásmódszertani eljárások sokszínűsége hiányzott, sémák alapján történő oktatási tematikák vagy módszerek lettek tanítva. A különböző szabályozó dokumentumokban megjelenő új fogalmak (pl. differenciálás, hátránykompenzáció, esélyegyenlőség) a gyakorlati képzésekben elmaradtak, így a tantárgyak tematikájában is. A KKK a NAT-hoz még igazodott is, de a kerettantervekhez nem illeszkedett” (Munkacsoporttag 1).

„A korábbi KKK megfelelt a NAT-nak és a kerettantervnek, ezáltal minimális átdolgozásra volt szükség. Ez jelentősebb változást nem takar. Az viszont igen, hogy az óraszámok kreditértékeke és a globális struktúra változott, ennek pedig hatása lehet a belső tantárgyak viszonyrendszerére” (Munkacsoporttag 3).

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilotprogram és kidolgozásának jellemzői:

A program kidolgozása során az első lépés a képzési kimeneti követelmények átdolgozása volt a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervi kapcsolatok mentén, emellett a munkacsoport tagjai javaslatokat fogalmaztak meg. Ezt követően került kialakításra a mintatanterv és a tantárgyi leírások. Minden munkacsoport önállóan dolgozott, melyet időszakos egyeztetések követtek. A KKK-k végső kialakításában a munkacsoport-vezetők vettek részt.

A célok, értékek és tartalom szempontjából több változás történt a korábbi testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelményeihez és a mintatantervéhez képest. Fontos része volt a pedagóguskompetenciák megfeleltetése a

tanárképzés kompetenciáival. A célok, értékek és tartalom szempontjából egységessé vált a KKK a NAT és a kerettanterv alapján is.

„A kidolgozás során fontos szempont volt, hogy a többi tantárggyal együtt gondolkodjunk, és kapcsoljuk össze a tantárgyi célokat, tartalmat és értékeket. A célok megegyeznek a köznevelést szabályozó dokumentumokkal. A tartalom mindenképp megújult, mert logikusabb sorrendbe helyezték a különböző tartalmi elemeket. Fontos fejlődésnek gondolom, hogy a testnevelés tantárgy oktatásához szorosan kapcsolódik a képzésen belül az egészségfejlesztés. Az értékek kialakítása szempontjából figyelembe vettük a NETFIT eredményeit és tapasztalatait, emellett az esélyegyenlőség sokkal nagyobb hangsúlyt kapott” (Munkacsoporttag 2).

A legnagyobb fejlődést a mintatanterv megújulása, a gyakorlati és elméleti tárgyak arányainak optimalizálása, valamint a gyakorlat megjelenése a képzés kezdeti szakaszában jelenti. Ezek alapján a hallgatók a gyakorlóiskolában már az első félévtől iskolai pályaismereti és pályaszocializációs gyakorlatra járnak 5 féléven keresztül. A 3. félévtől a szakmódszertani gyakorlat is elkezdődik, mely szintén 5 féléven keresztül tart. A szakonként két-két féléves iskolai tanítási gyakorlat a 6. félévben lép be a képzésbe, és egészen a 9. félévig tart. Majd ezt követően a 10. félévben összefüggő iskolai tanítási gyakorlatot végeznek a hallgatók.

„Az iskolai gyakorlatok már első félévtől megjelennek, ez mindenféleképp pozitívum, mert egyből találkoznak a gyerekekkel és az iskolai légkörrel” (Munkacsoporttag 1).

Ahhoz, hogy a köznevelést és a testnevelőtanár-képzést, azaz a képzést és a gyakorlatot közelebb tudják hozni egymáshoz, a munkacsoporttagok kiemelték a program egyik fontos elemét, amely arra vonatkozik, hogy a köznevelésben is oktató tanárokat bevonják a testnevelőtanár-képzésbe. A fejlődés szempontjából azonban az egyik munkacsoporttag kiemelte, hogy a közelítés szempontjából a legfontosabb a gyakorlóiskolával való együttműködés, ami korábban is megjelent a különböző tantárgyakon keresztül. Emellett egy további munkacsoporttag felhívta a figyelmet arra, hogy a pedagógusok minősítési rendszeréhez illeszkedik a képzés, azonban néhány év múlva új NAT és kerettanterv lesz, ennek következtében, amit most kidolgoztak, és fejlődést jelenthet, az az új NAT-ig lesz érvényes.

Arra a kérdésre, hogy a pilotprogram mely területen nem hozott fejlődést, a munkacsoporttagok egyetértettek abban, hogy ez a mérés és értékelésből fog kiderülni, mert jelenleg konkrét eredményeket nem ismernek. A résztvevők teljesítménye fogja mutatni a változásokat, ami a gyakorlati adaptációban fog

megnyilvánulni. Jelenleg nincs információjuk arról, hogy az eredményességi mutatókat mely korábbi képzési struktúrával és mintatantervvel fogják összehasonlítani, melyek az elmúlt években évente vagy kétevente változtak. Kiemelték emellett azt a nehézséget, hogy nagyon rövid idő állt rendelkezésre a program kidolgozására.

„Ezt a rendszert valóban meg kell újítani, ez az igény valós alapokat feszeget. Az más kérdés, hogy valóban nagyon gyors ennek a lebonyolítása és a bevezetése. A feltüntetett határidők rövidek, leginkább késő esti munkák voltak. Abban bízom, hogy a képzés első évében szerzett tapasztalatok módosíthatják a rendszer felépítését” (Munkacsoporttag 4).

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés pilotprogram várható eredményeinek jelentősége:

A munkacsoportok tagjainak az a tapasztalata, hogy meg tudtak fogalmazni minden olyan javaslatot a kidolgozás során, amelyet fontosnak tartottak a köznevelés és a testnevelőtanár-képzés egységessége szempontjából. Ennek alkalmazásáról és beépítéséről a munkacsoporttagok felének nincs információja. Az egyetemek közötti együttműködést sikeresnek vélik két egyetem vonatkozásában. A program sikerességét a hallgatók teljesítményén fogják a későbbiekben látni.

Összességében elmondható, hogy pozitív változást és fejlődést várnak a megkérdezettek a pilot rogram bevezetésével, ugyanis sokkal gyakorlatközelebbé vált a képzés felépítése. Úgy érzik, a korábbi hiányosságokat kiküszöbölték, azonban meglátásuk szerint vannak még hiányterületek, amelyeken lehetne javítani, mint például a tantárgyleírások. Nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy a köznevelésben dolgozó testnevelőket is bevonták a program kidolgozásába, ugyanis a mindennapi gyakorlati tapasztalatokat meg tudták osztani.

„Mindig optimisták vagyunk, de nem tudjuk, hogy a tanárképzés merre fog haladni. A médiában halljuk a szimpatikus beiskolázási számokat, de kíváncsian várjuk, hogy a pilotprogram milyen eredményeket fog mutatni. Bízunk benne, hogy ez lesz az útja a tanárképzés eredményességének, de ehhez szükség van egy nagyobb hallgatói létszámra. Én bizakodó vagyok, hogy a tanári pálya valóban olyan népszerű lesz, mint korábban. Halljuk, hogy sokan jelentkeznek a tanárképzésre, de a legtöbb esetben a rövid ciklusú képzést választják. Az egyéves tanárképzés nem működőképes, a levelező képzést sem engedném” (Munkacsoport tag 4).

A pilotprogramot kidolgozó munkacsoportok javaslatai a testnevelőtanárképzés további fejlesztésére. A legtöbb esetben a bemeneti követelményeket,

ennek okán az alkalmassági vizsgát és a felvételi rendszert lenne érdemes megváltoztatni, ugyanis fontos kérdés, hogy azok, akik bekerülnek a tanárképzésbe, alkalmasak-e testnevelő tanárnak. Ebben nélkülözhetetlen faktor az előzetes tudás és képességek megismerése, melyre építeni lehet annak érdekében, hogy sokoldalúan képzett és motivált testnevelő tanárokat képezzenek.

„Sokkal szigorúbbá tenném a felvételi rendszert, mert nem a mozgásminta megtanítása lenne az oktatási feladat a teljes képzés alatt, hanem a módszertan. Azt kell megtanítani, hogy hogyan kell egy-egy elemet megtanítani egymásra épülő feladatokkal, hogyan kell segítséget adni és hibát javítani, nem pedig azt, hogy a hallgató hogyan tudja az elemeket minél többféle-képpen és tökéletesebben végrehajtani” (Munkacsoporttag 1).

„Magát a képzést meg lehet reformálni egy-két éven belül, viszont mindig a felvételt nyert hallgatókkal dolgozunk. Ha mi nem bocsátunk ki alkalmas testnevelő tanárokat, nehezebb lesz nekünk is a bejövő generációt fejleszteni. A hallgatók mennyisége megvan, de a minőségi dolog más kérdés. A mennyiség nem feltétlen jelent minőséget. A rövid ciklusú képzésre is ezt lehet mondani” (Munkacsoporttag 3).

A javaslatok között megfogalmazódott, hogy a minőségi oktatás érdekében a felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának és tárgyi feltételeinek folyamatos szinten tartása, fejlesztése és bővítése létfontosságú. Emellett a hallgatók és testnevelő tanárok oldaláról segítséget nyújthatna egy olyan tudásmegosztó fórum vagy online tér, ahol a gyakorlati tapasztalatokat meg lehet osztani egymással.

„A hallgatók sokat tanulhatnak a tapasztalattal rendelkező testnevelőktől. Emellett a gyakorló testnevelő tanároknak is fontos a módszertani megújulás. Legyenek ők is nyitottak és alkalmanként az se baj, ha tanulnak egy-egy hallgatótól” (Munkacsoporttag 2).

A leendő testnevelő tanárok felkészítését elősegítené ezek alapján, ha a szakmódszertani kurzusokat oktatók és a gyakorlati tantárgyat oktatók rendelkeznének jelentős általános iskolai és/vagy középiskolai tanítási tapasztalattal.

Megbeszélés

A korábbi kutatások eredményei alapján jelentős probléma a testnevelőtanárképzésre vonatkozó dokumentumok egységességének hiánya a célok és

értékek szempontjából, emellett nagy az eltérés a tanárképzést és köznevelést meghatározó követelmények, elvárások és iránymutatások között (Bognár, 2020).

A 2024 szeptemberében bevezetett gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítását célzó pilotprogram kidolgozására irányuló munkacsoporttal készített mélyinterjú által első alkalommal nyerhettünk betekintést a pilotprogram előzményibe, kidolgozásába, a jellemzőibe és a várható eredményeinek jelentőségébe. A mélyinterjú eredményei azt mutatták, hogy a legfőbb cél a tanárképzés rendszerének átalakítása, valamint egy gyakorlatorientált képzési struktúra kialakítása, ugyanis a képzés tartalmi elemei és a képzési és kimeneti követelmények egysége nem tudott a korábbi időszakban hatékonyan megvalósulni a tanítási tapasztalatokkal és elvárásokkal. A program keretében módosításra került a testnevelőtanár-képzés képzési és kimeneti követelménye, a mintatanterve, valamint a tantárgyleírások és a tantárgyi tematikák a Nemzeti alaptanterv 2020 és a kerettanterv alapján. A program három egyetemen valósul meg a 2024-ben felvételt nyert első éves tanár szakos hallgatók körében, a Debreceni Egyetemen, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen és a Nyíregyházi Egyetemen.

A munkacsoport tagjai a testnevelés tantárgy oktatásának hiányosságait abban látják, hogy a tanárképzés rendszere többségében elméleti, a gyakorlatra a képzés kései szakaszában kerül sor, ezáltal nem tudják a hallgatók időben az elméletben tanult ismereteket átültetni a gyakorlatba. A képzési és kimeneti követelmények, a Nemzeti alaptanterv és a kerettantervi különbségek esetében a munkacsoport tagjai között eltérő vélemények figyelhetők meg. A tagok egy része szerint a KKK megfelelt a NAT-nak és a kerettantervnek is, ezáltal minimális átdolgozás volt szükséges, azonban a további tagok szerint leginkább az oktatásmódszertani sokszínűség hiányzott, ezáltal a KKK a NAT-hoz illeszkedett, de a kerettantervekhez nem.

A munkafolyamat során a három egyetem munkacsoportjai külön készítették el a javaslataik alapján a képzési és kimeneti követelményeket a NAT és a kerettanterv alapján, ezt követően a mintatanterveket és tantárgyleírásokat. A célok, értékek, tartalom változásait vizsgálva megállapítható, hogy jelentős fejlődés történt a tanárképzés kompetenciái esetében, amelyek egységessé váltak a pedagóguskompetenciákkal, emellett a KKK közelebb került a NAT és a kerettanterv irányelveihez. A célok szempontjából meghatározó a tantárgyi kapcsolódások és az egészségfejlesztés kiemelése, az értékek oldaláról a NET-FIT eredményeinek figyelembe vétele, az esélyegyenlőség hangsúlyozása, a tartalom szempontjából a három dokumentum egységessége és a sporttudományi kutatások eredményeinek jelentősége, amely jelentős változást hozhat a végzett testnevelő tanárok által a közoktatásba. A legnagyobb fejlődést a gyakorlati és elméleti tantárgyak arányainak optimalizálása és a képzés korai

szakaszában bevezetett gyakorlat jelenti. A köznevelés és képzés közelítése szempontjából fontos változás, hogy minél több, a köznevelésben is oktató testnevelő tanárt vonjanak be a képzésbe. Nehezítette a munkát a rendelkezésre álló idő rövideje, valamint a tagok számára elérhető kevés információ a program tartalmáról és bevezetéséről. A kidolgozás során számos kérdés felmerült emiatt a munkacsoporttagokban. Amennyiben változik a Nemzeti alaptanterv, a program érvényét veszti, és átdolgozás szükséges, emellett a mérés és értékelés milyen formában fog megvalósulni, mihez viszonyítják az eredményeket, mely korábbi képzési struktúrával és mintatantervvel hasonlítják össze a változásokat.

Megállapítható a tagok véleményei alapján, hogy pozitív változást és fejlődést várnak a pilotprogramtól a gyakorlatközeli képzési struktúra miatt. A főbb problémára megoldást találtak, azonban vannak hiányterületek, melyeken érdemes lenne a jövőben dolgozni. Ilyenek például a tantárgyleírások, a felvételi rendszer, a képzésbe beépítendő további gyakorlatorientált elemek, a felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának és tárgyi feltételeinek fejlesztése, valamint az online tér bővítése a gyakorlati tapasztalatokhoz. Emellett fontos lenne, hogy a gyakorlati tantárgyat oktatók jelentős általános iskolai és/vagy középiskolai tanítási tapasztalattal rendelkezzenek.

A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés jelentősége abban rejlik, hogy célzottan segíti a képzés elméleti és gyakorlati részének összehangolását. Az alábbi változások révén az új képzés hatékony lépést jelenthet a korábbi kutatásokban azonosított hiányosságok megoldására (Falus, 2021; Kovács et al., 2000; Köcséné, 2009; Melnychuk et al., 2011; Moravec–Kozma, 2022).

Következtetés

A testnevelőtanár-képzés cél-, érték- és szemléletrendszere, valamint a képzés hatékonysága kiemelt figyelmet kap a tudomány területén és a gyakorlatban is. A gyakorlatorientált testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítását célzó pilotprogram fontos változásokat hozhat, amely irányadó lehet a magyarországi testnevelőtanár-képző intézmények számára, a program nyomon követése, eredményességének mérése fontos információval szolgálhat a köznevelés és képzés egységes irányelveinek kialakításában.

Az eredmények alapján az alábbi javaslatok kerültek megfogalmazásra:

- A felvételi rendszer újragondolása
- Szorosabb együttműködés az egyetem, a gyakorlóiskolák és a partneriskolák között
- A képzés során a hangsúly az oktatási folyamaton és a módszertanon

- Pedagógiai-pszichológiai tárgyak gyakorlat-központúsága
- Szabályozó dokumentumok mélyebb ismerete
- Gyakorlatorientált és értékközpontú képzés bevezetése a magyarországi felsőoktatási intézményekben

Jelen tanulmány a gyakorlatorientált és értékközpontú testnevelőtanár-képzés tartalmi megújítása pilotprogram kidolgozását, fejlődését és jelentőségét mutatta be a programot kidolgozó munkacsoport tagjai által, ugyanakkor további kutatást igényel a testnevelőtanár-képzés hallgatóinak, oktatóinak és gyakorlóiskolai szakvezetőinek és a közoktatásban részt vevő testnevelő tanárok testnevelés tantárgy oktatásához kapcsolódó cél- és értékrendszerének megismerése, ami irányt mutathat a testnevelés tantárgy és a képzés tartalmi és módszertani fejlesztéséhez.

Köszönetnyilvánítás, támogatás

A tanulmány elkészülését az Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program, a Kulturális és Innovációs Minisztérium, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap és a Nyíregyházi Egyetem Tudományos Tanácsa támogatta.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- Bábosik I. (2010): Értékek és pedagógia. *Fókusz – Pedagógiai Közéleti Lap* 12 (2): 28–40.
- Bognár J. (2020): *A testnevelőtanár-képzésre vonatkozó dokumentumok egységessége az elvek, tartalmak és értékek mentén: a képzési kimeneti követelmények, a pedagóguskompetenciák, a pedagóguséletpálya-modell és a NAT 2020 összevetése*. EKE Liceum Kiadó.
- Bíróné N. E.–Bognár J.–Farkas J.–Gombocz J.–Hamar P.–Kovács A. T.–Mészáros J.–Ozsváth K.–Rétsági E.–Rigler E.–Salvara I. M.–Szabó B.–Tinyahiné H. Á.–Vináné K. Á. (2011): *Sportpedagógia – Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Campus Kiadó–Nordex Kft. Budapest–Pécs.
- Csányi T.–Révész L. (2015): *A testnevelés tanításának didaktikai alapjai – Középpontban a tanulás*. 1. kiadás. Magyar Diáksport Szövetség.
- Csányi T.–Révész L. (2021): *A testnevelés és sport oktatásának elmélete és módszertana – Középpontban a tanulás*. Magyar Diáksport Szövetség. Budapest.
- Falus I. (2001): Pedagógus mesterség – pedagógiai tudás. *Iskolakultúra* 11/2: 21–28.
- Kovács E.–Keresztesi K.–Kovács I.–Andrásné Teleki J. (2000): A testnevelő tanárok véleménye a kibocsátó intézmény képző munkájáról. *Magyar Pedagógia* 100/4: 499–520.
- Köcséné Szabó I. (2009): *A tanárjelöltek tanárról alkotott nézetei, és azok változása a képzés során a pályára lépés első éveiben*. PhD-értekezés. ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola. Budapest.
- Melnychuk N., Robinson D., B., Lu C., Chorney D., Randall L. (2011): Physical Education Teacher Education (PETE) in Canada. *Canadian Journal of Education* 34/2: 148–168.
- Moen, K. M.–Green K., S. (2013): Physical education teacher education in Norway: the perceptions of student teachers. *Sport, Education and Society*.
<https://doi.org/10.1080/13573322.2012.719867>

- Moravec M.–Kozma B. (2022): Szocializációs szintek harca a különböző képzési szinteken tanuló pedagógushallgatók egészségmagatartásában. *Magyar Sporttudományi Szemle* 23 (4): 34–39.
- NASPE (National Association for Sport and Physical Education) (2004): *Moving into the future : National standards for physical education.*
- Sarus T.–Paic R.–Prisztóka Gy. (2024): Képzéssel kapcsolatos kiegészítés, motiváltság és elégedettség a testnevelő tanár és edző szakos hallgatók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle* 25/109. 102–108.

Jogszabályok:

- NAT 2020: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról és alkalmazásáról szóló 110/2012 (VI.4) Korm. rendelet módosítása, Módosító jogszabály: 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet. Magyar Közlöny. Igazságügyi Minisztérium, Budapest.
<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/3288b6548a740b9c8daf918a399a0bed1985db0f/megtekintes>
- KKK: 8/2013. (I. 30) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről
- Testnevelőtanár-képzés gyakorlatorientált és értékközpontú pilot programja: Kormány 255/2024. (VIII. 22.) Kormányrendelete a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X.4.) Kormányrendelet módosításáról.

SZERZŐI ADATOK

Molnár Anita tanársegéd
Nyíregyházi Egyetem
Testnevelés és Sporttudományi Intézet
molnar.anita@nye.hu